

“QUAN HỌ” CỦA NGƯỜI TÀY

Nếu vùng Bắc Ninh có dân ca quan họ thì người Tày ở Yên Bình, Lục Yên (Yên Bái) cũng tự hào gọi làn điệu khắp coọi là quan họ của dân tộc mình, chỉ khác là các liên anh, liên chị trong quan họ Bắc Ninh không được phép lấy nhau, còn người Tày hát khắp coọi là để tìm hiểu dẫn đến hôn nhân bền chặt...

Người già ở Yên Bình kể rằng, ngày trước cuộc sống của bà con Tày trong các bản làng lao động lam lũ, vất vả lắm, quanh năm “trần chạm đất, lưng ngựa trời” mà vẫn đói ăn, rách mặc. Một hôm, có ông lão trong bản ra bờ suối câu cá, ngồi trầm ngâm suy tư bên thác nước chảy. Bỗng đâu có ngọn gió ào qua bụi tre nơi ông ngồi. Tiếng kéo kẹt của hai cây tre cọ vào nhau phát ra âm thanh hòa quyện cùng với tiếng thác nước tạo thành một khúc nhạc tuyệt diệu. Thẩn thẩn trong lòng, ông lão tự dung mở miệng “hời lả” vọng theo, thấy tâm hồn thanh thản, nhẹ nhõm, quên hết nỗi u buồn uẩn khuất. Cho rằng, Thiên Nhan Thượng đế đã ban thưởng tiếng hát cho người Tày mình ông lão bèn gọi mọi người đến truyền dạy lời hát. Ông còn dạy dân bản lấy da ếch bọc ống nứa, căng 2 sợi dây tơ tầm rồi bện mấy sợi lông đuôi ngựa làm cung để kéo “cò cừ”, sau này gọi là nhị 2 dây. Lấy ống nứa tếp dài thành 7 lỗ để thổi tạo tiếng nước chảy sau này gọi là

sáo. Từ đấy, hát khắp hát coọi có nhị, có sáo đệm theo.

Đời tiếp đời, năm tiếp năm, tiếng hát khắp hát coọi được lưu truyền mãi mãi. Hàng năm, cứ thu hoạch xong lúa gạo, đưa vào đây bỏ là các bản làng đồng bào Tày lại chuẩn bị cho những ngày lễ hội và trong chương trình không khi nào thiếu thi hát khắp hát coọi. Trong những dịp ấy, trai thanh nữ tú đã hát đối đáp nhau để rồi “vuông” lại bao nỗi nhớ nhung, hát để thay cho lời chào hỏi, ước hẹn, bằng cả tấm lòng của mình để kết nên tình yêu đôi lứa. Hát khắp khi lên giọng “ừ ời” ngân dài rồi bắt vào lời hát luôn, còn hát coọi “ừ ời ừ hội” lên xuống để đu đủ ba nhịp mới bắt vào lời hát.

Với đồng bào Tày, đã bao đời nay, làn điệu khắp coọi giúp làm vui đi những nỗi vất vả đêm ngày, tâm hồn thanh thản, trong sáng, tự tin như hoa mùa xuân đang nở. Nội dung các điệu hát được chất lọc, hình thành trong quá trình lao động sản xuất, mượn hình ảnh hoa lá, ánh trăng, sông suối, các loại hoa như hoa mạ, hoa bưởi, hoa phặc phiến..., chim thì có chim én, chim khảm khắc... Lời hát mượn cỏ cây hoa lá để gửi tình gửi cảnh vào đó, diễn tả nỗi nhớ bạn lúc buồn da diết, lúc vui náo nức như tiếng vọng của núi non, chim khảm khắc lẻ bạn, tâm tình với người mình

thương nhớ.

Để tiếp lửa tình yêu văn hóa truyền thống của cộng đồng cho con cháu, trước mỗi cuộc thi hát, những người già hay kể với con cháu về thời trai trẻ của mình đã hát đối đáp thâu đêm không biết mệt, đến đêm thứ ba phải có bài hát gọi vía quay về, nếu không hôn vía theo nhau xuống long cung không có loại thuốc nào cứu chữa nổi. Trong hát khắp coọi giao duyên, các thiếu nữ Tày thường kiêu lời hơn, đợi bên trai lên giọng đến đôi lần, nếu cảm thấy “lọt tai” tương xứng, các cô mới lên tiếng...

Mặc dù những năm trở lại đây, người hát khắp coọi đã ít đi, tầng lớp trẻ đã không còn tìm hiểu nhau qua các làn điệu khắp coọi nữa nhưng trong những bản làng của đồng bào Tày ở vùng Lục Yên, các đội văn nghệ quần chúng vẫn duy trì tập luyện khắp coọi để biểu diễn mỗi dịp lễ hội nhằm gìn giữ các giá trị văn hóa truyền thống của ông cha. Khắp coọi làn điệu “quan họ” của đồng bào Tày vẫn có một sức sống lâu bền giữa đại ngàn Tây Bắc.

VĂN TRUONG